

PROTECTION OF HUMAN RIGHTS AT EUROPEAN LEVEL. RELATIONS BETWEEN THE EUROPEAN CONVENTION OF HUMAN RIGHTS AND THE CHARTER OF FUNDAMENTAL RIGHTS OF THE EUROPEAN UNION

Oana Elena Gălățeanu
Assoc., Prof., PhD., “Dunărea de Jos” University of Galați

Abstract: In this study are being presented the European Convention on Human Rights and the Charter of Fundamental Rights of the European Union, the most important legal documents for the protection of human rights on the European continent, as well as the relationships between them. This analysis also aims to highlight the importance of these two documents in the sphere of human rights protection.

Keywords: human, fundamental rights, protection at European level

I. Convenția Europeană a Drepturilor Omului (CEDO)

La nivel european, cel mai însemnat demers în scopul protejării păcii a fost materializată în Congresul Europei de la Haga din perioada 4-10 mai 1948. Aici s-a pus în discuția mai multor politicieni și oameni de cultură, constituiți într-o mișcare proeuropeană, constituirea unei organizații în care, pe de o parte, să se adune statele europene democratice-viitorul Consiliu al Europei- și, pe de alta, să se instituie un sistem juridic internațional de apărare a drepturilor omului, prin adoptarea unei Carte în acest sens.

Primul imperativ conturat la Congresul de la Haga s-a materializat prin semnarea Statutului Consiliului Europei la Londra, la 5 mai 1949. Această organizație ce inițial a inclus 10 state (Belgia, Franța, Danemarca, Irlanda, Italia, Luxemburg, Marea Britanie, Norvegia, Suedia și Olanda) a evaluat într-una proeuropeană interguvernamentală ce include 47 de state membre și o serie de state candidate la aderare.

Al doilea deziderat, acela de elaborare a unei Carte a drepturilor omului care, pe de o parte, să recunoască ceste drepturi, iar pe de alta să instituie și un sistem internațional de protecție concretă a lor, s-a concretizat în data de 4 noiembrie 1950 când, după ce în Comitetul de Miniștri ai Consiliului Europei a adoptat proiectul Convenției Europene a Drepturilor Omului, acesta a fost semnat (la Roma) de 13 din cele 15 state membre la data respectivă (Marea Britanie, Franța, Danemarca, Olanda, Norvegia, R.F:Germania, Islanda, Irlanda, Luxemburg, Turcia și teritoriul Saar care atunci avea calitatea de membru al C.E; ulterior Grecia și Suedia au semnat Convenția de la Paris la 28 noiembrie 1950). Convenția a intrat în vigoare în 1953, la 3 septembrie.

Această Convenție stipulează chiar din preambul obiectivul ei principal. Acesta este de a susține țelurile Declarației universale a drepturilor omului și cele ale Consiliului Europei, acestea fiind protejarea concretă a drepturilor și libertăților fundamentale ale oamenilor. Convenția și protocoalele adiționale la ea susțin și recunosc drepturile din sfera celor politice și civile în general. Ea protejează dreptul la viață (art.2), dreptul persoanei la siguranță și libertate (art.5), dreptul la un proces public, echitabil și derulat într-un timp rezonabil (art.6), legalitatea incriminării și neretroactivitatea legii penale (art.7), dreptul la respectarea vieții private și de familie, a corespondenței și a domiciliului (art.8), dreptul la libertatea de opinie, religie și conștiință (art.9), libertatea de exprimare (art.10), libertatea de întrunire și asociere (art.11), dreptul la încheierea căsătoriei de îndată ce a fost împlinită vârsta

legală pentru aceasta(art.12), dreptul la o cale de atac efectivă în fața unei instanțe naționale în caz de încălcare a drepturilor și libertăților fundamentale recunoscute prin Convenție(art.13), și interzice: sclavia și munca forțată(art.4), supunerea persoanei la tortură ori la tratamente inumane sau degradante(art.3) și orice discriminare bazată pe sex, rasă, religie, culoare, limbă, opinii politice sau orice alte opinii, origine socială ori națională, avere, sau orice altă situație, cu privire la exercițiul drepturilor și libertăților statuate în Convenție(art.14).

În cuprinsul Convenției, în partea a doua a ei, sunt referințe cu privire la sistemul instituțional de aplicare și de control al modului cum sunt respectate drepturile civile și politice consacrate de ea.

Consiliul Europei a precizat în cadrul unui studiu întocmit în 1991¹ că respectiva Convenție nu are scopul de a înlocui sistemul național de apărare a drepturilor omului, ci constituie o asigurare internațională, pe lângă dreptul la judecare din sistemul juridic național al fiecărui stat.

Convenția a fost de-a lungul timpului completată prin 14 Protocoale adiționale, dintre care unele au adăugat drepturi și libertăți, altele au modificat prevederi din textul ei, unul a abolit pedeapsa cu moartea în timp de pace(Protocolul 6), iar altele au vizat aspecte procedurale. Protocolul nr.11(semnat în mai 1994) a constituit Curtea Europeană a Drepturilor Omului, care a înlocuit Comisia Europeană a Drepturilor Omului și vechea Curie, iar Comitetul de Miniștri a pierdut funcția jurisdicțională pe care o avea conform vechiului articol 32 din Convenție, înlocuit de acest Protocol(care a înlocuit dispozițiile titlurilor II-IV, respectiv art.19-56 din Convenție și cele ale Protocolului nr.2), limitându-se doar la controlul modului de executare a hotărârilor Curții.

Protocolul 14 a inclus dispoziții necesare pentru o acțiune mai eficientă a Curții, incluzând modificări cu privire la: cazurile evident inadmisibile, cazurile repetitive și criteriile de admisibilitate.

Cu privire la Convenție, doctrina juridică a apreciat că aceasta are în principal un caracter obiectiv, ea apărând drepturile fundamentale ale oricărui om împotriva acțiunilor statelor contractante, necreând, practic, obligații subiective și reciproce între statele membre; iar în al doilea rând, Convenția lasă în sarcina statelor semnatare aplicarea ei și apărarea contra posibilelor încălcări ale sale în temeiul principiului *pacta sunt servanda*, adică prezintă un caracter subsidiar².

II. Carta Drepturilor Fundamentale a Uniunii Europene

Statele membre ale U.E s-au angajat să respecte drepturile fundamentale ale omului și valorile democrației, prin semnarea unor documente internaționale precum Declarația Universală a Drepturilor Omului(1948), Convenția europeană a drepturilor omului(1950) și Carta comunitară a drepturilor sociale fundamentale ale lucrătorilor(1996)³. Respectarea acestor obligații e supravegheată și asigurată de instanțele judecătorești naționale ale statelor membre și de Curtea de Justiție a U.E, față de actele statelor membre care încalcă drepturile fundamentale și valorile societății democratice putând fi dispuse sancțiuni economice sau politice, în măsura în care aceste încălcări au loc cu regularitate și incontestabil. Totodată și statele care sunt interesate să adere la Uniune au printre principalele condiții necesar a le îndeplini, respectarea acestor drepturi fundamentale.

¹ Conseil de l'Europe, Consiliul Europei și Protecția Drepturilor Omului, Strasbourg 1991, p.7

² Eduard Dragomir, Dan Niță, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Ed. Nomina Lex, București 2009, pp.19-31

³ Mihaela Vrabie, Cetățenie și drepturi europene, Ed. Tritonic, București 2007, p.16

Ținând cont de aceste prevederi, la Consiliul European de la Köln din iunie 1999, șefii de state sau de guverne ale statelor membre au concluzionat că se impune, având în vedere stadiul de evoluție a Uniunii de la acea dată, întocmirea unei Carte a drepturilor fundamentale, aplicabilă la nivelul întregii U.E. Se dorea ca această Cartă să cuprindă principiile generale statuate în Convenția europeană a drepturilor omului și drepturile fundamentale incluse în aceasta, cele din Carta socială europeană adoptată de Consiliul Europei(1961) și cele incluse în Carta privind drepturile sociale fundamentale ale lucrătorilor adoptată de Comunități în 1989⁴. Pe lângă acestea, și principiile rezultate din practica Curții de Justiție a U.E și a Curții Europene a Drepturilor Omului. În perioada 13-14 octombrie a anului 2000, Consiliul European de la Biarritz-Franța, a adoptat cu unanimitate de voturi proiectul de Cartă și ulterior, după ce Parlamentul European și Comisia Europeană l-au aprobat, la Consiliul European de la Nisa din 7 decembrie 2000, Carta a fost semnată și proclamată, iar ulterior publicată în Jurnalul Oficial al Comunităților Europene⁵.

Carta include un Preambul și 7 capitole care cuprind un total de 54 de articole. În preambul e expus obiectivul U.E de a favoriza o dezvoltare durabilă și armonioasă a Europei prin respectarea valorilor umane universale și unice. În Capitolul I sunt incluse articole ce vizează demnitatea umană, în Cap. II articole referitoare la libertățile individului, în Cap. III cele cu privire la egalitatea de drepturi. Articolele incluse în Cap. IV vizează solidaritatea, cele din Cap. V cetățenia, cele aferente Capitolului VI privesc drepturile privind justiția ale cetățenilor europeni, iar cele din Cap. VII includ prevederi generale referitoare la interpretarea Cartei și la aplicarea ei.

Valoarea juridică obligatorie a Cartei Drepturilor Fundamentale a fost recunoscută prin Tratatul de la Lisabona, prin includerea ei în dreptul primar european⁶.

III. Concluzii privind diferențele și raportul dintre Convenția Europeană a Drepturilor Omului și Carta Drepturilor Fundamentale ale U.E

Este evident din cele prezentate că în studiu facem referire la două instrumente juridice de sine stătătoare: Carta Drepturilor Fundamentale ale U.E , elaborată în cadrul U.E și cu aplicabilitate în interiorul ei, și Convenția Europeană a Drepturilor Omului-document elaborat în cadrul Consiliului Europei. Cele două acte juridice diferă și prin conținut, Carta având unul mai larg decât Convenția. Cea din urmă se limitează doar la drepturile politice și civile, în timp ce prima include, pe lângă acestea, și drepturi economice și sociale.

Există deosebire între ele și sub aspectul instituțiilor care veghează la respectarea lor, Curtea Europeană a Drepturilor Omului și Curtea de Justiție a Uniunii Europene, fiind două instanțe distincte. Acestea au sedii diferite⁷ și atribuții distincte. În ceea ce privește atribuțiile lor, menționăm că CEDO e apreciată drept instanță de Recurs, care are în competența sa materială exclusivă protejarea drepturilor fundamentale ale omului, iar CJUE are o competență ce îi este dată prin Tratat, generală și mai extinsă decât protecția internațională a drepturilor omului. În acest sens stau mărturie dispozițiile art.19 din Tratatul privind Uniunea Europeană care prevede în alin.(1) că : " CJUE cuprinde Curtea de Justiție, Tribunalul și tribunale specializate. Aceasta asigură respectarea dreptului în interpretarea și aplicarea tratatelor(...)". Nici dispozițiile cuprinse în Tratatul de la Lisabona, și nici prevederile Cartei nu-i largesc competența CJUE la domenii ce intră în sfera de soluționare a Curții de la Strasbourg. Sfera de aplicare a Cartei este prevăzută expres în art.51 al ei unde, în alineatele

⁴ Dan Vătăman, U.E. Ghid practic de specialitate, Ed. ProUniversitaria, București 2015,p.72

⁵ J. Of Comunităților Europene C 364/1 din 18.12.2000

⁶ Potrivit art.6 al.(1) din Tratatul privind Uniunea Europeană," Uniunea recunoaște drepturile, libertățile și principiile cuprinse în Carta drepturilor fundamentale a U.E din 7 decembrie 2000, astfel cum a fost adoptată la 12 decembrie 2007 la strasbourg, care are aceeași valoare juridică cu ce a Tratatelor ".

⁷ CEDO Strasbourg și CJUE Luxemburg

(1) și (2) se precizează că dispozițiile ei " se adresează instituțiilor, organelor, oficiilor și agențiilor Uniunii, cu respectarea principiului subsidiarității, precum și statelor membre numai în cazul în care acestea pun în aplicare dreptul Uniunii. Prin urmare, acestea respectă drepturile și principiile și promovează aplicarea lor în conformitate cu atribuțiile pe care le au în acest sens și cu respectarea limitelor competențelor conferite Uniunii de tratate". De asemenea, Carta nu lărgeste aplicabilitatea dreptului Uniunii în afara competențelor ei, nu conferă vreo competență sau îndatorire nouă pentru Uniune și nu modifică sarcinile și atribuțiile stabilite de tratate.

Totodată, în art.52 la alin.(3) se stipulează că " în măsura în care prezenta Cartă conține drepturi ce corespund unor drepturi garantate de Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, înțelesul și întinderea lor sunt aceleași ca și cele prevăzute de Convenția europeană" și că " ceastă dispoziție nu împiedică dreptul Uniunii să confere o protecție mai largă".

În concluzie, Carta se adresează acelor instituții și agenții în articolul menționat, cu respectarea principiului subsidiarității, precum și statelor membre ale U.E., prin aceste dispoziții exprese fiind realizată o separare între domeniul de aplicare al Cartei drepturilor fundamentale și cel al Convenției la care ne referim, aceasta din urmă aplicându-se statelor. În baza Cartei, CJUE ar fi competentă să acționeze ca instanță de control al respectării drepturilor fundamentale ale omului doar dacă ar fi sesizată de o persoană fizică sau juridică printr-o acțiune ce ar avea ca obiect amânarea unui act provenit de la o instituție unională care o vizează în mod direct. În principal Carta dă posibilitatea oricărei persoane, inclusiv resortisanților unor state terțe, de a se bucura de toate drepturile fundamentale, cu excepția însă a celor cuprinse în Cap.V al ei, ce țin de cetățenie⁸.

Mai e important în evidențierea relației existente între Cartă și Convenția prin care s-a creat, la un moment anterior Cartei, cadrul legal de protecție a drepturilor omului la nivel european, și art.53 al Cartei. Potrivit acestor dispoziții, "nici una din dispozițiile prezentei carte nu poate fi interpretată ca restrângând sau aducând atingere drepturilor omului și libertăților fundamentale recunoscute, în domeniile de aplicare corespunzătoare, de dreptul Uniunii și dreptul internațional, precum și de convențiile internaționale la care Uniunea sau toate statele membre sunt părți, și în special Convenția europeană a drepturilor omului și a libertăților fundamentale, precum și prin constituțiile statelor membre."

În concluzie, Convenția Europeană a drepturilor omului e apreciată ca fiind un instrument internațional fundamental pentru protejarea valorilor unei societăți democratice, care dăinuie independent de deosebirile existente între sistemele de drept naționale ale statelor membre la aceasta. Ea constituie cadrul european de bază pentru protecția drepturilor fundamentale ale oamenilor⁹.

Carta include, pentru prima dată în evoluția U.E, în același text, totalitatea drepturilor civile, economice, politice și sociale recunoscute cetățenilor europeni și ale tuturor celor care trăiesc în spațiul Uniunii. În conținutul Cartei sunt arătate toate drepturile individuale anterior afirmate. Așa cum s-a evidențiat și în doctrină, Carta drepturilor fundamentale este o lege anterior stabilită, întrucât adună în cuprinsul ei toate drepturile fundamentale ce au fost statuate de Tratat, de constituțiile statelor membre, de Convenția europeană a drepturilor omului și de Cărțile sociale ale Consiliului European. Are un conținut mult mai vast decât Convenția, incluzând și categorii de drept ce nu se regăsesc în aceasta. Putem da ca exemple în acest sens: libertatea de a derula o activitate comercială, dreptul de azil, diversitatea culturală, religioasă și lingvistică, drepturile copilului, drepturile persoanelor în vârstă și integrarea persoanelor cu handicap, drepturile cetățenilor europeni.

⁸ Eduard Dragomir, Dan Niță, op.cit, p.128

⁹ C. Bîrsan, Convenția Europeană a Drepturilor Omului-locul și rolul ei în cadrul protecției internaționale a drepturilor omului, în Rev.Română de Drept Umanitar, nr.1/1998,p.26 și urm.

BIBLIOGRAPHY

- 1.C. Bîrsan, Convenția Europeană a Drepturilor Omului-locul și rolul ei în cadrul protecției internaționale a drepturilor omului, în Rev.Română de Drept Umanitar, nr.1/1998
- 2.Eduard Dragomir, Dan Niță, Curtea Europeană a Drepturilor Omului, Ed. Nomina Lex, București 2009
- 3.Dan Vătăman, U.E. Ghid practic de specialitate, Ed. ProUniversitaria, București 2015
- 4.Mihaela Vrabie, Cetățenie și drepturi europene, Ed. Tritonic, București 2007

Alte surse:

5. Tratatul privind Uniunea Europeană
6. Conseil de l'Europe, Consiliul Europei și Protecția Drepturilor Omului, Strasbourg 1991